

ВІДГУК

**офіційного опонента про дисертаційне дослідження
Євтушенко Наталії Василівни «Системи підвищення кваліфікації учителів
природничо-математичних предметів у післядипломній освіті України і
Республіки Польща», поданого на здобуття наукового ступеня доктора
педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної
освіти**

У сучасних умовах реформування системи освіти, впровадження ідей Нової української школи, Державних стандартів базової середньої освіти виникає необхідність модернізації системи підвищення кваліфікації учителів, зокрема, природничо-математичних дисциплін, у післядипломній педагогічній освіті. Входження України в європейський та світовий освітній простір вимагає удосконалення професійної компетентності, педагогічної та викладацької майстерності учителів як основних суб'єктів інноваційного розвитку, забезпечення умов реалізації освітніх сенсів, які містять як особистісну, так і професійну складові.

Як засвідчив аналіз стану досліджуваної проблеми, важливим для розвитку системи підвищення кваліфікації учителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті є вивчення європейського досвіду, зокрема Республіки Польща, яка за досить короткий час досягла позитивних зрушень у реформуванні системи вдосконалення педагогів. Цей перспективний досвід можливо імплементувати й в українську систему післядипломної освіти, що буде корисним для її розбудови. Відтак, це потребує розроблення відповідної концепції, теоретико-методологічних зasad перепідготовки та підвищення фахової кваліфікації, обґрунтування її складових, здійснення порівняльного аналізу системи підвищення кваліфікації, післядипломної освіти в Україні та Польщі. З огляду на зазначене дисертаційне дослідження Н.В.Євтушенко є своєчасним відгуком на актуальні проблеми підвищення кваліфікації учителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті означених країн, що дає підстави вважати його своєчасним і вкрай необхідним для розвитку теорії і методики професійної освіти.

Щодо аналізу змістового наповнення дисертації, то варто зазначити, що здобувачкою логічно обґрунтовано та ретельно розроблено її структуру. Особливої уваги заслуговує єдність побудови та розміщення смислових блоків, розділів і підрозділів, вивіреність висновків (як проміжних, так і узагальнювальних). Співвіднесення теми, компонентів і змісту роботи не викликає сумнівів.

Актуальність досліджуваної проблеми, її теоретичні засади одержали в дисертації належне обґрунтування, аргументацію та конкретизацію. Дисертанткою чітко формулюються об'єкт, предмет, мета, завдання дослідження, переконливо подається теоретична та методологічна основа, концепція дослідження, наукова новизна, теоретичне і практичне значення одержаних результатів. Ретельний аналіз змісту дисертації та автореферату уможливив зробити висновок про їх наукову обґрунтованість, логічність і послідовність у вирішенні поставлених завдань, а також про наукову ерудицію, широкий кругозір і здатність Євтушенко Н.В. вирішувати складні педагогічні проблеми.

Вважаємо за необхідне зазначити, що для реалізації поставлених завдань, досягнення мети здобувачкою застосовано комплекс теоретичних, емпіричних і статистичних методів дослідження. Позитивним є те, що вони добиралися відповідно до завдань конкретного етапу наукової роботи; прийоми та операції з теоретичним і фактичним матеріалом здійснювалися послідовно, відповідно до програми і методики наукового пошуку.

Передусім варто наголосити на тому, що Наталією Василівною здійснено інноваційне теоретико-порівняльне дослідження, спрямоване на вдосконалення системи підвищення кваліфікації учителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті двох країн: України і Польщі, розроблення концепції та прогностичної моделі розвитку системи підвищення кваліфікації в Україні з урахуванням конструктивних ідей польського досвіду.

Заслуговує на увагу також концепція дослідження, яка ґрунтуються на розумінні системи підвищення кваліфікації учителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті як такої, що складається із взаємопов'язаних компонентів, функціонування яких спрямовано на вирішення освітньо-виховних завдань професійного вдосконалення та саморозвитку учителів, досягнення педагогічних цілей щодо приведення їх фахової компетентності у відповідність до особистісних потреб, державних пріоритетів і технологічного розвитку суспільства. Схвальною є розроблена авторкою технологія її реалізації, яка базується на засадах порівняльного, системного, структурно-функціонального, аксіологічного, андрагогічного та компетентнісного підходів.

На нашу думку, суттєвим здобутком дослідниці є розроблення саме прогностичної моделі системи підвищення кваліфікації учителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті України з урахуванням конструктивних ідей польського досвіду, розкриття сутності її нормативно-цільового, структурно-інституційного, змістово-процесуального,

прогностично-розвивального компонентів, спрямованих на формування конкурентноспроможного педагога на європейському ринку праці.

Підкреслимо, ще й те, що у дисертаційному дослідженні Н.В. Євтушенко вдається до спроби вирішити одну з найактуальніших проблем сучасної андрагогіки: як скоротити шлях від теоретичного засвоєння знань до їх практичного застосування; яким чином здійснити вивищення особистісно-професійного зростання вчителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті в оптимальних для них видах, формах тощо, зокрема в період зміщеного (онлайн і офлайн) навчання.

Дисеранткою здійснено аналіз наукових джерел із досліджуваної проблеми (626 найменувань, із них 278 – іноземними мовами). Це уможливило їй визначитись із сутністю базових понять, порівняти їх за значенням вживання в науковому обігу України і Польщі, створити їх синонімічний ряд, більше зосередити уваги на розширення сутності та інвентаризації таких дефініцій, як: «система підвищення кваліфікації вчителів», «післядипломна педагогічна освіта», «вчителі природничо-математичних предметів», «порівняльний аналіз системи освіти України і Республіки Польща». Водночас дослідниця подає порівняльний аналіз тлумачення виокремлених понять різними науковцями, робить власні висновки, що є важливим для усвідомлення їх сутності та свідченням ґрунтовності теоретичних і методологічних зasad проведеної наукової розвідки.

Авторкою проаналізовано структуру підвищення кваліфікації учителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті України і Польщі, нормативно-правове забезпечення якості освітнього процесу в умовах євроінтеграції, охарактеризовано тенденції її розвитку на перспективу.

До позитивного варто вінести також вивчення особливостей перепідготовки та самоосвіти вчителів природничо-математичних предметів; визначення загальних підходів науково-педагогічної спільноти обох країн до проблеми дослідження, що має перспективу імплементації в освітній український простір.

У загальних висновках викладено основні результати теоретико-порівняльного дослідження, яке було висвітлено в 43 публікаціях, із них – 2 одноосібні монографії, 1 – навчально-методичний посібник, 1 – методичні рекомендації, 1 програма підвищення кваліфікації; 21 стаття – у наукових фахових виданнях України, 4 статті – зарубіжних наукових виданнях, що входять до наукометричних баз даних, 8 статей – збірниках матеріалів науково-практичних конференцій; 4 публікації – у науково-методичних виданнях.

Вважаємо, що у дисертації на належному науковому рівні аналізується матеріал, узагальнюються факти, формулюються й аргументуються положення та висновки, вірогідність яких забезпечується системним аналізом теоретичного й емпіричного матеріалу. Висновки, зроблені за результатами порівняльного аналізу, є безперечно суттєвими, переконливими та випливають зі здобутих, відповідно оброблених і проаналізованих матеріалів.

Позитивну оцінку заслуговує також детальний порівняльний аналіз нормативно-правового забезпечення, змісту, форм і методів підвищення кваліфікації вчителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті обох країн, а також сучасних тенденцій їх розвитку.

Викладене попередньо засвідчує, що високий ступінь достовірності теоретичних положень дисертаційного дослідження Наталією Василівною Євтушенко досягається не лише завдяки застосування теоретичних методів, а й емпіричних, статистичних із наступним аналізом її результатів і математичним обробленням отриманих даних, що уможливило дослідниці уточнити змістове наповнення підвищення кваліфікації вчителів відповідно до умов європейського простору, а також визначити оптимальні форми і методи (комбіновані, універсальні, концептуальні, творчо-конструктивні тощо).

Що стосується наукової новизни і теоретичного значення результатів дослідження, то варто зазначити, що у рецензованій дисертації вперше охарактеризовано систему підвищення кваліфікації вчителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті Республіки Польща за такими критеріями, як: нормативно-цільовий, структурно-інституціональний, змістово-процесуальний, прогностично-розвивальний. Відповідно до нормативно-цільового критерію – класифіковано нормативно-правове забезпечення підвищення кваліфікації вчителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті за трьома рівнями: міжнародний; загальнонаціональний; регіональний; муніципальний; локальний. Щодо структурно-інституціонального критерію: подано структуру системи підвищення кваліфікації вчителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті Польщі, яка функціонує на чотирьох рівнях: центральному; регіональному; місцевому; локальному. Відповідно до змістово-процесуального критерію: конкретизовано цілі та завдання підвищення кваліфікації польських учителів природничо-математичних предметів, визначено зміст, періодичність і тривалість, основи організації освітнього процесу та регламентації основних його процедур (діагностики, навчання, контролю, атестації тощо). Щодо прогностично-розвивального критерію: визначено тенденції розвитку системи підвищення кваліфікації

вчителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті Республіки Польща, а саме: глобалізація освітнього процесу; універсальність й всебічна безперервна відкрита освіта; інформатизація; наповнення надпрофесійними компонентами; диверсифікованість напрямів, рівнів, структур; високий рівень децентралізації; уніфікація світових стандартів.

Практичне значення результатів дослідження полягає розробленні та впровадженні навчально-методичного забезпечення для викладачів і слухачів системи підвищення кваліфікації вчителів природничо-математичних предметів, що містить навчально-методичний посібник «Професійний розвиток і підвищення кваліфікації вчителів у післядипломній освіті України та Республіки Польща», методичні рекомендації «Модернізація змісту, форм і методів підвищення кваліфікації вчителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті України з урахуванням досвіду Республіки Польща» для слухачів закладів післядипломної педагогічної освіти, розроблено навчальні плани і освітні програми підвищення кваліфікації вчителів, збагачено зміст модулів «Сьогоднішній стан розвитку природничо-математичної освіти», «Тенденції розвитку освіти ХХІ століття».

Матеріалами дослідження збагачено зміст навчальних модулів, зокрема такими темами, як: «Нова українська школа: реалізація компетентнісного підходу у викладанні природничих предметів», «Професійне вдосконалення вчителів Республіки Польща», «Організація міжнародного проекту «У пошуках Ейнштейна – Академія Розумів», «Зміст, форми і методи підвищення кваліфікації вчителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті України та Польщі», «Перспективні напрями впровадження польського досвіду у підвищення кваліфікації українських фахівців»; реалізації освітнього модуля «Якість вищої освіти та експертний супровід її забезпечення: рух України до Європейського Союзу» («Higher Education Quality and Its Support: Ukraine's movement towards the European Union» 3587094-EPP-1-2017-1-UA-EPPJMO-MODULE) у рамках Проекту «Еразмус+: Жан Моне».

Додатки, подані в дисертації на 20 сторінках, суттєво доповнюють і конкретизують її зміст, мають практичне спрямування, містять детальну інформацію і можуть бути корисними для слухачів і викладачів курсів підвищення кваліфікації учителів природничо-математичних предметів і розвитку післядипломної освіти України.

Матеріали п'яти розділів, висновки до них, загальні висновки, список використаних джерел, додатки відкривають перед нами ґрунтовну картину сучасного стану та тенденцій розвитку системи підвищення кваліфікації учителів природничо-

математичних предметів у післядипломній освіті України і Республіки Польща.

Окрім цього, варто підкреслити ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертаційної роботи. Зміст і структура автореферату дисертаційного дослідження Н.В.Євтушенко відповідає існуючим вимогам, дає чітке уявлення про особливості та результати наукового пошуку.

Оцінюючи дисертацію загалом позитивно, варто зробити висновок, що вона є цілком оригінальним самостійним дослідженням актуальної проблеми теорії та методики професійної освіти і заслуговує позитивної оцінки. Водночас спонукає до роздумів, із якими вважаємо за необхідне поділитися з членами Спеціалізованої вченової ради, присутніми, запросити до участі у науковій дискусії з положень, винесених на захист.

Вважаємо за необхідне коротко розглянути дискусійні питання, зауваження та пропозиції:

1. На нашу думку, в тексті дисертаційного дослідження необхідно було б позбутися описовості, подати більше аналітико-синтетичної інформації, що помітно вплинуло б на його обсяг (загальний обсяг – 536 с., основний – 410 с.).

2. Потребує доопрацювання прогностична модель системи підвищення кваліфікації учителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті України з урахуванням конструктивних ідей польського досвіду (с.29 автореферату), зокрема її змістово-процесуальний компонент, що містить певні складові, до яких віднесено: зміст, форми, методи підвищення кваліфікації.

3. Вважаємо, що дисертантці необхідно було б більш грунтовніше висловити власне розуміння базових понять дослідження, які вона визначала на основі порівняльного аналізу розвитку системи підвищення кваліфікації учителів природничо-математичних предметів в України і Польщі, показати їх сформованість у динаміці та перспективі.

4. Варто було б також вектор пошуку спрямувати на унормування системи підвищення кваліфікації учителів природничо-математичних предметів відповідно до світових та європейських стандартів якості післядипломної педагогічної освіти.

Однак, висловлені зауваження та побажання мають рекомендаційне спрямування і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, а спричинені, головним чином, масштабністю та багатогранністю дослідження. Дисертація Н.В.Євтушенко виконана на достатньому науково-педагогічному і методичному рівнях, містить змістовний і ретельно систематизований теоретичний матеріал. Дисертаційну роботу характеризують наукова новизна, широта методологічних підходів,

чітка структурованість розділів, логічність викладу матеріалу, повнота висвітлення основних положень у публікаціях авторки. Висновки до дисертації сформульовані відповідно до завдань і результатів дослідження та відображають основний зміст роботи.

На основі зазначеного вважаємо, що актуальна за проблемою дисертаційна робота Євтушенко Наталії Василівни є цілісним, цілком завершеним самостійним науково-педагогічним дослідженням, що відображає багаторічну плідну дослідницьку діяльність. Вона виконана з актуальної та складної теми, що збагачує теорію та практику професійної освіти новими результатами дослідження теоретичних і методологічних проблем функціонування системи підвищення кваліфікації. Її результати, висновки і рекомендації мають важливе значення для вдосконалення післядипломної педагогічної освіти.

Таким чином, аналіз змісту роботи, автореферату та опублікованих наукових праць уможливлює зробити висновок, що дисертація з теми «Системи підвищення кваліфікації учителів природничо-математичних предметів у післядипломній освіті України і Республіки Польща» є актуальним, самостійним і завершеним дослідженням, що відповідає вимогам до дисертаційних робіт, а саме: пп. 9, 11 і 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013р. № 567, а його авторка – Євтушенко Наталія Василівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:
доктор педагогічних наук, професор
проректор з науково-педагогічної роботи
Київського міжнародного університету

С. М. Мартиненко

Власноручний підпис
Мартиненко С.М.
авторство: Козинець В.В.